

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Landstingsfullmäktige fastställde under 2006 ett nytt miljöpolitiskt program för landstinget, benämnt "Miljö Steg 5". Programmet, som är landstingets femte miljöprogram, gäller mellan 2007-2011. Programmet har fem miljömålsområden, som utgör landstingets fem viktigaste gemensamma målområden. Målen ska nås inom programperioden. Programmet anger hur landstinget ska minska sin miljöbelastning inom dessa områden.

Steg 5:s miljömålsområden:

1. Transporter
2. Energi
3. Läkemedel
4. Kemikalier och kemiska produkter
5. Produkter (varor, byggmaterial, förbrukningsartiklar och livsmedel)

Målen i Steg 5 ska nås med hjälp av följande fem styrmedel:

1. Miljöledning
2. Upphandling
3. Kommunikation
4. Miljömedicinsk forskning och utveckling
5. Regional utvecklingsplanering

1.2. Syfte med granskningen

Enligt revisionsplanen för 2007 ska en förstudie genomföras i form av en enkät till landstingets förvaltningar/bolag. Syftet med enkäten är att finna väsentliga indikatorer på huruvida fullmäktiges beslut inom miljöområdet blir verkställda, att undersöka hur förvaltningar/bolag tagit sig an anpassningen till Miljö Steg 5 samt att få uppslag till relevanta framtida granskningar inom miljöområdet.

1.3 Metod, genomförande och avgränsning

En enkät har skickats ut till femton av landstingets förvaltningar/bolag. Enkäten bestod av ett antal frågor gemensamma för samtliga respondenter och ett antal verksamhetsspecifika frågor. Enkäten har besvarats av verksamheternas miljöchef/miljösamordnare.

HSNs upphandling av privata vårdgivare har granskats och avrapporterats i projektrapport nr 7/2007; "Hur styr HSN de privata vårdgivarnas arbete med Miljö steg 5?"

För genomförandet av projektet (förstudien) har Ramböll Management anlåtats. Granskningen har genomförts i en dialog mellan konsulten och projektets styrgrupp på revisionskontoret.

Förvaltningar/bolag med en relativt begränsad miljöpåverkan har inte omfattats av enkätstudien.

Förvaltningarnas/bolagens svar på enkäten har analyserats och sammanställts i bifogad konsultrapport, som kommer att utgöra underlag för en fortsatt analys och val av kommande granskningar.

2. Konsultens analys/iakttagelser

Den rapport som Ramböll Management tagit fram i samarbete med revisionskontoret bifogas som bilaga. Rapporten inleds med en sammanfattning av granskningen. Revisionskontorets kommentarer följer nedan i avsnitt 3.

3. Revisionskontorets kommentarer

Miljö Steg 5

Fr.o.m. 2007 gäller ett nytt miljöpolitiskt program, Miljö Steg 5. Programmet innehåller dels nya målområden och dels höjs ambitionsnivån för de mål som funnits med redan i tidigare miljöprogram. Programmet innehåller högt ställda mål; sammanlagt 23 delmål, som ska nås till utgången av 2011.

För att arbetet med måluppfyllelsen av Miljö Steg 5 ska bli framgångsrikt måste förvaltningar/bolag, i den mån de är berörda av målen, arbeta strukturerat och målinriktat under hela programperioden.

Till Miljö Steg 5 kommer ett dokument som specificerar och förtydligar miljömålen samt definierar miljöprogrammets terminologi att arbetas fram. Revisionen anser att det är viktigt att detta dokument, när det är utformat, fastställs av landstingsstyrelsen.

Landstinget har en uttalad ambition att inta en tätposition i Sverige när det gäller att minska den negativa miljöpåverkan från sina verksamheter. Ambitionen gäller särskilt hållbara trafiklösningar (reduktion av växthuseffekten) och minskning av utsläpp av kemikalier till mark, vatten och luft.

Indikationer på att Steg 5 omsatts i praktiken

Enkätstudien omfattar en stor mängd indikatorer på hur Miljö Steg 5 omsatts i praktiskt handlande av landstingets förvaltningar/bolag. Nedan kommenteras några av dem.

Enkätstudien indikerar att förvaltningarnas/bolagens miljöledningssystem i hög grad är relaterat till Miljö Steg 5 och att deras lokala mål i stor utsträckning kopplar till de landstingsövergripande målen, framförallt inom miljöområdena transporter och energi.

Det finns en utbredd uppfattning om att den egna verksamheten har en betydande miljöpåverkan. Oftast ställs miljökrav i den egna upphandlingen och miljökonsekvensbeskrivningar är ett etablerat verktyg.

Många förvaltningar/bolag har en energiplan men ibland finns tveksamhet om vem som "äger" energifrågan; hyresgästen eller Locum.

Frågan om läkemedlens negativa miljöpåverkan och farliga kemikalier tas på stort allvar ute hos förvaltningarna och bolagen.

Bland sjukhusverksamheterna framstår Karolinska Universitetssjukhuset och bland transportverksamheterna SL, som de som kommit längst med att omsätta strategiskt miljöarbete till operativ verksamhet.

Exempel på förbättringsområden

Några av de förbättringsområden som identifierats i förstudien är:

- Flera verksamheter uppger att ledningen bara delvis prioriterar miljöarbetet.
- Hälften av granskade verksamheterna har ännu ingen kommunikationshandlingsplan för sitt miljöarbete, trots LSFs¹ rekommendation om detta. Dock är den allmänna bilden från enkäten att kommunikationsaktiviteter ändå har genomförts på bred front både internt och externt. Men fyra av respondenterna bedömer att mindre än 25 % av personalen känner till hur miljöprogrammet påverkar deras eget arbete.
- Rutinerna för miljökonsekvensbeskrivning finns allmänt men det finns i vissa fall brister i tillämpningen.
- Uppföljning av genomfört miljöarbete kan förbättras lokalt.
- PVC-avvecklingen har kommit olika långt inom landstinget. Sju verksamheter svarade att det inte längre använder PVC och sex att de fortfarande gör det. Danderyds sjukhus saknar uppgift om andel PVC-produkter som är utbytta mot miljövänligare alternativ. Avveckling av PVC är för dyr eller det saknas likvärdiga alternativ är skäl som

---

¹ LSF miljö har tagit fram en kommunikationsplan för Miljö Steg 5. Planen innehåller aktiviteter som LSF själv ska genomföra och aktiviteter som förvaltningar/bolag starkt uppmanas att själva genomföra; bl.a. en lokal kommunikationshandlingsplan för att informera internt och externt om Miljö Steg 5 och det egna lokala miljöarbetet.

PVC är för dyr eller det saknas likvärdiga alternativ är skäl som framförts av några respondenter. Det är nu ca elva år sedan fullmäktige beslutade att all PVC ska avvecklas där kvalitet och säkerhetskrav kan upprätthållas med andra material.

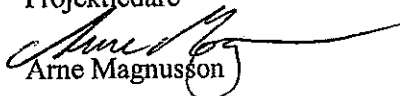
- Många förvaltningar/bolag saknar en miljöuppföljning av sina tjänsteresor.

Förvaltningarnas/bolagens svar på enkäten tillsammans med konsultens analys och rapport kommer att utgöra underlag för revisionens fortsatta analys och val inför kommande granskningar. Utan att föregripa den kommande analysen så ger enkätstudien många granskningsuppdrag. Nedan några exempel på tänkbara granskningsinsatser:

Exempel på relevanta gransk- ningsinsatser

- Fungerar samverkan mellan LOCUM och hyresgästerna kring energianvändningen? *År 2011 ska den totala energianvändningen inte ha ökat jämfört med år 2000. Bara hälften av förvaltningarna och bolagen har en strategi för att minska sin totala energiförbrukning.*
- Används verktyget och rutinen miljökonsekvensbeskrivning på ett bra sätt av förvaltningar/bolag?
- Har de förvaltningar/bolag som saknar en kommunikationsplan genomfört sina åtagande enligt den centrala handlingsplanen för lansering av Miljö Steg 5? Hur pass informerad är personalen?
- Hur fortskrider avvecklingen av PVC²? *För ca elva år sedan beslutade fullmäktige att avveckla PVC. Det är stor skillnad mellan SLLs verksamheter hur de har lyckats avveckla PVC-plasten.*
- Ställs miljökrav och följs dessa upp i upphandlingar som genomförs av andra upphandlande enheter än SLL-Upphandling?
- Genomför förvaltningar/bolag miljöuppföljning av sina resor i tjänsten?

Projektledare

Arne Magnusson

---

² I PVC-plasterna används en rad stabilisatorer, mjukgörare och flamskyddsmedel som frigörs vid förbränning. Flera av dem misstänks vara miljöskadliga, framförallt har ftalaterna kommit i blickpunkten. Ftalaterna är inte bundna till plasten utan kan vandra ut och hamna i människor, t ex genom inandning. Ftalaterna kan skada fortplantningsförmågan för män och ge fosterskador. PVC inom vården används bl.a. i medicinska slangar.